

1_{extra nr.2}-2020

KLOOSTERKWARTIER

Vereniging Vrienden van het Museum Elburg

Vereniging Vrienden van het Museum Elburg
Secretariaat:
Clakenweg 134
8081 LZ Elburg

0525-684363

E-mail: elsvandel@hotmail.com

Hierbij ontvangt u nog een extra Kloosterkwartier. In verband met de corona crisis en de maatregelen die daaruit voortvloeien, leek het de Vereniging Vrienden van Museum Elburg een goed idee extra edities van het Kloosterkwartier uit te geven. We hopen dat u allen nog steeds in een goede gezondheid verkeert en dat u in uw omgeving geen coronaleed kent. Wanneer dit wel het geval is, wensen wij u sterkte Dit Kloosterkwartier is opnieuw een samenwerking met het Streekarchvariaat. Het thema is, met het oog op Bevrijdingsdag, VRIJHEID! Kijk naar elkaar om, hou elkaar vast en vooral, blijf gezond!

Vrijheid en kunst

Statue of Liberty, naar een ontwerp van Frédéric Bartholdi (1870).

Op 5 mei is het bevrijdingsdag. Dit jaar een extra bijzondere dag, omdat we 75 jaar vrijheid gedenken. We kunnen het begrip vrijheid op verschillende manieren benaderen. Voor in ons kloosterkwartier is het voor de hand liggend dat we het begrip vrijheid vooral vanuit de kunst benaderen. In de vorige extra uitgave, heeft u kunnen lezen dat vrijheid in de kunst ten tijde van de Tweede Wereldoorlog niet echt een feit was. Maar uiteraard treft u in deze uitgave ook de ervaringen van enkele van ons die de bevrijding en

of de oorlog zelf nog meegemaakt hebben, namelijk onze voorzitter Bob Middelburg en bestuurslid Fred Peters. Ook de overige bestuursleden hebben nagedacht over wat zij rond dit thema bij konden dragen. Zo heeft Marie-Paule geprobeerd u te vertellen hoe haar familie in Luxemburg de oorlog en de bevrijding heeft meegemaakt. Ook Anna heeft op papier gezet wat zij van haar ouders heeft meegekregen over WOII. Het Streekarchivariaat laat u kennismaken met een affiches van rond de bevrijding.

Het *Vrijheidsbeeld* voor de haven van New York is een beeld waar vrijheid en kunst bij elkaar komen. Frankrijk schonk het beeld aan de Verenigde Staten als een herinnering aan de 100 jaar onafhankelijkheid van het Verenigd Koninkrijk, waarvan, zoals u misschien wel weet de VS een kolonie was. De officiële titel van dit beeld luidt "**Liberty Enlightening de World**" (*Vrijheid die de wereld verlicht*). Als je deze titel hoort, dan let je als vanzelf op de met bladgoud beklede hooggehouden fakkel. Licht hoort bij vrijheid. Je voelt je blij en licht. Licht geeft ruimte, zonder beperkingen. Ruimte om je te ontwikkelen en te ontplooiën, ruimte om een waarachtig mens te zijn. Dit enorme *Vrijheidsbeeld*, *icoon van New York*, was het eerste dat miljoenen economische vluchtelingen uit Europa zagen, toen ze in de vorige eeuwen naar Amerika trokken in de hoop op een beter leven en een nieuwe toekomst; een leven in vrijheid, met vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst.

Het beeld vormt bovendien ook een herinnering aan de Onafhankelijkheidsverklaring en verwijst naar de strijd die de Amerikanen voor hun vrijheid hebben moeten voeren, ten koste van vele levens. Vrijheid is dus niet zomaar iets. Bovendien heeft vrijheid ook zijn grenzen en beperkingen, grenzen die men zelf stelt als individu aan de vrijheid van een ander en andersom. Die ander kan iemand in de directe omgeving van familie, vrienden en buurt zijn, maar kan ook godsdienst of de overheid betreffen. Beperkingen door godsdienst en de overheid zijn de meest opvallende belangen waarmee drang naar vrijheid in botsing komt. Voorafgaand aan onze Gouden Eeuw kwam dat in 1566 bijvoorbeeld tot uiting in de Beeldenstormen die over de Nederlanden raasden. Daarbij sloopten protestanten kunst uit rooms katholieke kerken als blijk van afkeer van de paapse poppenkast en afgoderij; die kunst voldeed niet aan hun nieuwe, strengere normen. Ook aan Elburg gingen deze Beeldenstormen niet voorbij. Uit Museum

Vernieling van de Onze-Lieve-Vrouwenkathedraal te Antwerpen op 20 augustus 1566. Gravure gemaakt door Frans Hogenberg.

Elburg, gevestigd in een voormalig Agnietenklooster, verdwenen toen de nonnen en het gebouw verloor zijn functie als klooster.

In Museum Elburg wordt hier uitgebreid aandacht aan besteed binnen het thema “Stad van geloof” Elburg kent in de late Middeleeuwen een rijk geloofsleven: naast de imposante Sint Nicolaaskerk staan op diverse plaatsen kapellen en ‘onser lieve vrouwen huisjes’. Er worden processies gehouden, geestelijke broederschappen opgericht, vicarieën gesticht en een priester memorie in het leven geroepen. Twee religieuze vrouwenbewegingen krijgen een plek in Elburg: één in het begijnhuis vlakbij de kerk, één in het imposante Agnietenklooster. In de loop van de 16e eeuw bereikten de ideeën van kerkhervormer Maarten Luther Elburg. In 1556 leidt dit tot een beeldenstorm. In de Sint Nicolaaskerk, het Agnietenklooster en het Heilige Geestgasthuis worden vernielingen aangericht. In 1572 kiest Elburg definitief voor de ‘Gereformeerde Religie’. In de 19e eeuw laten de Afscheiding en de Doleantie in Elburg hun sporen achter: de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Gereformeerde Kerk ontstaan. In de jaren die volgen worden meerder kerken en geloofsgemeenschappen opgericht, waaronder opnieuw een rooms-katholieke kerk. Ook de kernen Doornspijk en ’t Harde kennen meerdere kerken en geloofsgemeenschappen. Vanaf eind zeventiende eeuw telt Elburg ook een joodse gemeenschap. Deze groeit in de loop van de jaren uit tot vijf procent van de bevolking. Uit economische motieven vertrekt het merendeel van de joden in de eerste decennia van de 20e eeuw. Met de deportatie van de laatste 21 joden vanuit Elburg komt in de Tweede Wereldoorlog een einde aan het joodse leven in de stad.

In de kunst ontstaat, na het verdwijnen in de negentiende eeuw van de adel, vooral een nieuw gevoel van vrijheid. De burgerij komt op als nieuwe machthebber en vormt een klasse die zelfbewust de grenzen aangaande vrijheid constant verlegt.

Kunstenaars waren doorlopend op zoek naar nieuwe vormen van kunst, maar moesten ook hun eigen afzetmarkt creëren nu de opdrachten niet vanzelfsprekend meer kwamen vanuit de rijke adel en de kerk. Hoe doe je dat zonder met je kunst de nieuwe afzetmarkt te behagen?

Dat gebeurde op verschillende manieren. Door de kunsthandelaar Gambart werd een soort van schaarste gecreëerd door schilderijen vast te houden.

Gambart was een kunsthandelaar, die in het midden van de negentiende eeuw een belangrijke rol speelde in de Londense kunstwereld. Hij lanceerde onder andere de (dankzij hem latere) Nederlands-Britse schilder Lourens Alma Tadema in Engeland.

Verder werd de pers systematisch gezocht en bewerkt, zodat er bij exposities bevriende journalisten zijn die positieve recensies schrijven.

Men trachtte te gaan voor kwaliteit, dus presenteerde men geen andere, goedkopere kunstenaars.

En heel curieus, men ging zelf bieden op werk van eigen kunstenaars (d.m.v. stromannen). Men ging hoog bieden en zo de prijzen opdrijven. Hetzelfde doet Damien Hirst tegenwoordig trouwens ook om zo de commerciële waarde op te pompen.

Samengevat, In de 19de eeuw werd de openbare expositie van kunstwerken definitief de beslissende en onmisbare vorm om het contact tussen kunstproducenten en -consumenten tot stand te brengen. Maatschappelijke, economische en culturele ontwikkelingen hadden tot gevolg gehad dat kunstwerken voornamelijk werden geschapen door onafhankelijke personen, die dus noch in dienst van een vorst noch aan regels van een gilde waren gebonden, maar als 'vrije kunstenaars' hun producten als waren op de kunstmarkt aan klanten moesten verkopen om in hun levensonderhoud te voorzien.

Exponeren van je werk dus. In Frankrijk was één expositiemogelijkheid belangrijker dan alle andere: de Salon in Parijs. In het politiek en cultureel allang uiterst centralistisch geleide land konden de geldende maatstaven alleen in de hoofdstad worden bepaald. Het politieke en culturele gewicht van Frankrijk en de prestaties van kunstenaars maakten van Parijs bovendien vanaf de 17de eeuw een internationaal gewaardeerd en toonaangevend kunstencentrum. Door de heersende kunstklasse (academies) werden kunstwerken ook geweigerd. Het geweigerde werk werd gemerkt met een stempel met de letter R (van "refusé", hetgeen geweigerd betekent). Deze werken kwamen in de Salon des Refusés terecht. De

kunstkritiek in de permanent groeiende dag- en weekbladpers en in de - vaak maar kortlevende - vakpers hield zich zeer uitgebreid met de Salon bezig. Bovendien waren er eigen brochures met besprekingen, bijtende commentaren en karikaturen. Daarom moesten de kunstenaars om de gunst van critici dingen en proberen hun 'promotie' te organiseren. Maar, de meerderheid van het publiek vertrouwde voor zijn onzelfstandige oordeel vergaand op de gespecialiseerde kennis en ervaring van de jury. Een op de lijst als afgewezen aangeduid werk werd maar zelden verkocht. Daarom richtte in 1884 maar liefst 400 afgewezen kunstenaars die met he hele systeem ontevreden waren, een andere jaarlijkse Salon op, georganiseerd door de Société des Artistes Indépendants, de vereniging voor onafhankelijke kunstenaars. Die moest open staan voor alle kunstenaars, zonder jurering. Maar ook als het werk was geselecteerd, was het nog van belang een goede plaats te krijgen. In de negentiende eeuw werd namelijk bij een tentoonstelling de gehele wand volgehangen met schilderijen. Als het werk erg hoog werd opgehangen, zoals u op de afbeelding hierboven kunt zien, kon niemand het natuurlijk goed bekijken. Door brieven en verzoeken aan de directie van de academie, probeerden de kunstenaars een betere plaats te krijgen.

Er waren ook kunstenaars die de vrijheid namen om zelf de grenzen te verleggen en kunst te maken die henzelf zinde. Zo behoort Eduard Manet hoort met zijn "*Déjeuner sur l'Herbe*" (*Lunch op het gras*) bij de laatste groep. Zijn schilderij was voor de tijd waarin hij leefde volkomen ongepast. Bloot en erotiek in de kunst waren toen zeker wel algemeen geaccepteerd, maar niet in de alledaagse opzet van een park. En dan die naakte vrouw, die zo vrij en onbevangen de toeschouwers aankijkt...

Eduard Manet, Déjeuner sur l'herbe (1863).

Wat kan een machthebber doen als de kunst hem niet aanstaat? Hij kan het werk slopen zoals tijdens vele Beeldenstormen is gebeurd; laten censureren, verbranden, wat de nazi's deden met 'entartete kunst'; de kunstenaar vermoorden of – iets minder definitief – gevangenzetten. Dat laatste lot viel bijvoorbeeld de internationaal beroemde Chinese kunstenaar Ai Weiwei ten deel. De Chinese top kon niet overweg met de kritiek die Ai Weiwei met zijn werk leverde op allerlei misstanden in China. Ze besloten de kunstenaar daarom maar op te sluiten in verband met vermeende belastingontduiking: Hij stond 24 uur per dag onder de strengst denkbare controle. Zelfs als hij naar de wc moest en bij het douchen hielden twee bewakers hem in de gaten. Voor Ai Weiwei was dat de reden om *S.A.C.R.E.D.* te maken, een installatie van scènes uit zijn streng bewaakte opsluiting.

Ai Weiwei, Scène uit *S.A.C.R.E.D.* (2011-2013).

Vrijheid in het algemeen, maar ook in de kunst roept altijd vragen op. Waar ligt de grens van wat de toeschouwer nog wel accepteert, of wanneer gaat een kunstenaar te ver? En is het dan nog wel kunst te noemen, als het publiek het niet meer zo ziet? In eerdere tijden waren die regels vaak gebonden aan godsdienst; heiligschennis was ten strengste verboden. Tegenwoordig zijn die regels en dus de grens van wat wel en niet kan minder duidelijk, maar dat betekent niet dat die grens niet meer wordt opgezocht. Dat deed de Duitse cabaretier Jan Böhmmermann bijvoorbeeld onlangs met zijn lastergedicht over de Turkse premier Erdogan, wat niet in goede aarde viel. Diezelfde grens zochten en zoeken cartoonisten in Denemarken en Parijs op, met spotprenten die de islam bekritisieren.

(Bron: Lambo)

Cartoonist Tjeerd Royaards, die voor NRC en internationale media tekent, vindt de situatie voor cartoonisten sinds de aanslagen op Charlie Hebdo slechter geworden. "Ten eerste is het nog steeds zo dat als je als cartoonist kritiek hebt op de islam, geweld de realistische consequentie is. En over de bredere linie gaat de Press Freedom Index, waarin landen genummerd worden op basis van persvrijheid al jaren achteruit."

Wat vindt u, is er een grens aan vrijheid in de kunst of moet een kunstenaar kunnen doen en laten wat hij

of zij wil? De Fundatie brengt het als volgt onder woorden. Vrijheid is nadrukkelijk subjectief, en wil

zowel een uitnodiging tot discussie zijn als een liefdesverklaring aan de Nederlandse kunst. De Fundatie wijdde er een expositie aan.

Er is zelfs een stichting die zich bezighoudt met Kunst en vrijheid. De Stichting Kunst in Vrijheid (KiV) is opgericht in 2018, het jaar dat werd uitgeroepen tot Jaar van het Verzet. De Stichting heeft haar naam en inspiratie ontleend aan de tentoonstelling 'Kunst In Vrijheid' die op 22 september 1945 in het Rijksmuseum Amsterdam geopend werd door de toenmalige koningin Wilhelmina. De tentoonstelling droeg deze naam omdat de deelnemende kunstenaars tijdens WO II hadden geweigerd toe te treden tot de door de bezetters ingestelde Kultuurkamer en toen, na de bevrijding, eindelijk weer in de openbaarheid (in vrijheid!) konden exposeren.

De Stichting KiV beoogt aandacht te schenken aan kunstenaars waar ook ter wereld die het niet was/is toegestaan hun kunstuitingen openbaar te maken ten gevolge van door bestuurders uitgevaardigde wettelijke verordeningen die zulks verbieden op straffe van vervolging. Zij zagen/zien zich dientengevolge gedwongen hun kunst ondergronds, buiten de openbaarheid te vervaardigen en heimelijk onder de aandacht van het publiek te brengen.

Vrijheid van kunst of kunstvrijheid is een grondrecht in bijvoorbeeld Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. In Nederland en België is dit recht niet expliciet in de grondwet opgenomen.

Vrijheid van kunst moet niet verward worden met artistieke vrijheid. Vrijheid van kunst is een politiek of maatschappelijk recht, te vergelijken met de vrijheid van meningsuiting: de kunstenaar is tegenover de politiek gevrijwaard van censuur, en is vrij zonder maatschappelijke inmenging kunst voort te brengen naar eigen inzicht. Artistieke vrijheid is het recht van de kunstenaar om zich vrijheden te veroorloven binnen het kunstwerk.

De bescherming van de vrijheid van kunst wordt niet via een expliciete bepaling in de Nederlandse Grondwet beschermd. Daarbij accepteert de Nederlandse rechtspraak de kunstexceptie op zich niet, juridisch kunstexceptie als zelfstandige rechtvaardigingsgrond genoemd. Daarbij volgt uit jurisprudentie uit 1988, dat Artikel 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens de strafrechtelijke vervolging van kunstenaars niet verbiedt, wanneer enkel door middel van een kunststuk een strafbaar feit is begaan.

Bron Wikipedia

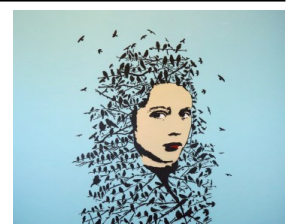

Actuele schreeuw om vrijheid

Banksy's¹ van Iran' ICY & SOT maken kunst in vrijheid.

Ooit begonnen de broers ICY & SOT in de Iraanse stad Tabriz als skatende jongens

die stencil-kunst maakten. In de straatkunst-scene werden ze steeds bekender en inmiddels wonen ze zes jaar in New York. Nu reizen 'de Banksy's van Iran', zoals ze soms worden genoemd, met hun kunst de wereld over. Zo ook naar Amsterdam. Eerst beschilderde het duo een zeecontainer in Sloterdijk en in het Moco Museum is nu de expositie A Moment of Clarity te zien.

Let Her Be Free – ICY & SOT

¹ Banksy is het pseudoniem van een Britse kunstenaar. Er is weinig zekerheid over de ware identiteit van Banksy, zijn echte naam zou 'Robert' of 'Robin Banks' zijn. Ook de namen Robin Gunningham en Robert del Naja zijn echter genoemd. Banksy zou in 1974 geboren zijn in Bristol. Zijn kunstwerken zijn vaak politiek en humoristisch van aard. In zijn straatkunst combineert hij graffiti met een hem kenmerkende sjabloontechniek. Zijn straatwerk is te vinden in verschillende Europese steden, maar ook buiten Europa zoals in Palestina en de Verenigde Staten.

Bron: Wikipedia

Een persoonlijk verhaal

Het is voor mij persoonlijk bizar dat we juist nu in het 75. Bevrijdingsjaar van WO II in bijna een ander soort “oorlogssituatie” leven. Wel natuurlijk heel anders en zonder gevaar of angst om opgepakt te worden en naar een concentratiekamp gestuurd te worden, maar toch op een andere manier heel alert zijn en niet maar kunnen gaan en doen wat je wilt.

Ik kan niets uit eigen ervaring over de oorlog en de bevrijding schrijven omdat ik daarvoor te jong ben, maar weet het alleen van de verhalen van mijn oma en mijn moeder. Oma, opa, moeder en zussen woonden in het dorp naast het nu “beroemde Schengen”, dus pal aan de grens met Duitsland en Frankrijk. Mijn vader woonde 12 km verderop landinwaarts en daar was de impact veel minder.

Luxemburg is natuurlijk niet gespaard gebleven en in onze kleine dorpskerk zie ik nog elke keer de plaquette met 7 namen van jonge jongens uit ons dorp die in de oorlog gesneuveld zijn. De vader van mijn beste vriendinnetje, die stukken ouder was dan mijn eigen ouders, moest ook mee tot aan de grens met Rusland en bij mijn laatste bezoek in Luxemburg heb ik met haar nog alle brieven van hem gelezen, die hij destijds naar huis geschreven had en die door haar oma als goud in een doos bewaard werden. Hij was onder de gelukkigen die terugkwamen en er is een kapelletje, (gebouwd door de familie als dank voor behoud en thuiskomst) waar ik vaak als kind met mijn vriendinnetje bloemen ging neerzetten, Dat kapelletje herinnert je er elke keer aan.

Luxemburg was echt bezet door nazi-Duitsland en in mijn jaren als gemeenteambtenaar in Luxemburg (vóór mijn trouwen en komst naar Nederland) heb ik de aktes van de burgerlijke stand natuurlijk ingezien en zag bij alle geboorte-, huwelijk- en overlijdensaktes van de periode 1930-1945) in de rand een stempel met een dik rood hakenkruis met de vermelding dat de naam van de genoemde persoon voortaan anders was, namelijk.... In Luxemburg hebben en hadden we natuurlijk altijd veel Franse voornamen maar dat mocht toen niet meer. Mijn moeder mocht niet meer Alix Claire heten maar voortaan Klara!! Mijn vader geen Gérard maar Gerhard etc... Ik kon mijn ogen niet geloven toen ik dat ontdekte en vroeg aan mijn ouders of zij inderdaad toen opeens zo genoemd werden. Nee dat deden ze niet en zij wisten niet eens dat dat zo in de aktes veranderd was.

Mijn oma, opa, moeder en 2 zussen 2x waren geëvacueerd tot diep in Frankrijk waar de kinderen gewoon een paar maanden naar een Franse basisschool gingen en waar mijn moeder in die zin vruchten van plukte en tot op late leeftijd heel goed in Frans was. Mijn vader daarentegen was heel slecht in die taal, omdat hun gezin in hun dorp mocht blijven, maar op school het vak Frans compleet uit het lesprogramma geschrapt werd. Oma en opa hebben in Frankrijk de mensen gewoon in het huishouden en op boerderij geholpen. Maar inmiddels, thuis op de boerderij...toen ze terugkwamen waren alle koeien en was alles weg, inclusief het woonhuis, dat door een grote bomval vernietigd was. De Amerikanen waren inmiddels aangekomen en hadden in ons grote weiland achter de boerderij tanks en oorlogsmateriaal staan. In huis heerste. Volgens oma, grote chaos. Het grote kookfornuis hadden ze zeker in een dronken bui (mijn opa's wijnkelder was leeg) naar zolder gesleept en daar gekookt, het servies was gebroken en ramen waren gesneuveld etc...

Inmiddels was tussen de 1e. evacuatie (begin oorlog) en de 2e. (later kort eer de Amerikanen kwamen) de oudste van de 3 meiden met 12 jaar aan difterie gestorven, de oudste broer van oma was opgepakt door de SS omdat hij in een artikel van het vakblad van de Luxemburgse werktuigbouwingénieurs een Frans technisch woord gebruikt had en dat was ten strengste verboden. Met vrouw en kind werd hij naar Sachsenhausen getransporteerd en oma probeerde daarheen voedselpakketten te sturen. Hun zoontje overleed daar in Duitsland, de broer van oma kwam als een gebroken man terug.

Mijn moeder had het nooit over een groot bevrijdingsfeest en mijn oma ook niet. Misschien volledig aan hen voorbijgegaan in de dorpen. Waar moesten ze het geld vandaan halen om nieuwe koeien te kopen? Er was bijna geen tijd om te rouwen over het eigen kind en het neefje die er niet meer waren. Mijn moeder en haar zusje vonden het wel reuze interessant dat al die soldaten in het weiland met tanks stonden en gingen naar de soldaten omdat ze toen leerden wat chewing-gum was! Die kregen ze van die jonge mannen en ook een reep chocola. Mijn moeder zei altijd dat zij nog kinderen waren en zolang vader en moeder er waren was het goed. Op de boerderij hadden ze natuurlijk altijd eten genoeg, ze wisten niet wat honger hebben was, maar veel mensen uit de stad kwamen op de boerderij op zoek naar eten.

Marie-Paule Oldebroek (Luxemburgse van geboorte)

Kind tijdens de Tweede Wereldoorlog

Ouderlijk huis van Bob Middelburg

Ik werd eind 1938 geboren in Sint Pancras, een dorp dicht bij Alkmaar. Mijn ouders hadden net een hele zware tijd achter de rug. Mijn vader lag een jaar na hun huwelijk (in 1933) twee jaar met tbc in een houten tent op ons erf. Het huis was kort daarvoor door mijn grootvader gebouwd. Het was een huis op een terp, met een groot souterrain. Er was een flink stuk land achter het huis, waar mijn vader een legkippenhouderij was begonnen. Daar stond mijn moeder toen alleen voor. Het waren zware jaren voor hen. Mijn vader kwam in 1936 weer wat op de been. Het werk met de kippen bleek echter veel te zwaar voor hem. In 1939 moesten zij daar mee stoppen. Het was daarna armoede troef. Hun enige inkomen was aanvankelijk een beetje steun. Mijn vader was van oorsprong drukker en boekbinder. Hij probeerde tevergeefs werk te vinden. Er was ook een grote werkloosheid. Toen brak de Tweede wereldoorlog uit. De oorlogsjaren bracht hij door met boekbinden voor bibliotheken en verkoop van diverse soorten papier en verpakkingsmateriaal. Hij bezat een motorfiets met aanhanger voor het transport. De Duitse bezetters stalen niet alleen onze fietsen, veel meer nog hadden zij het voorzien op auto's en motoren. Mijn vader metselde samen met een buurman een extra binnenmuur, waarachter de motor verdween. Hij is ondanks diverse bezoeken van Duitsers, nooit gevonden. De Duitsers waren prominent aanwezig in onze omgeving.

Mijn eerste oorlogsherinneringen gaan terug naar 1943. Er woonde in ons dorp een kermisexploitant, zijn hadden een zweefmolen en hadden kort voor de oorlog een prachtige nieuwe woonwagen laten bouwen. Deze stond niet ver bij ons vandaan. Op een dag kwam een groep Duitse militairen. De familie moest de woonwagen verlaten, mochten alleen een bundeltje kleren meenemen. De woonwagen hebben zij nooit meer teruggezien.

Op een dag kwamen twee Duitse militairen op de fiets. Zij stapten bij ons huis af en, liepen het pad op. Mijn ouders waren doodsbang, wat betekende dit? Mijn moeder deed trillend de deur open. Zij waren echter heel vriendelijk en zeiden: “Sie verkaufen doch papier”. Mijn moeder beaamde dat en vroeg of zij papierwilden hebben? Ja, für Schreibmaschine! Aber wir kaufen und bezahlen es ! Zo geschiede, mijn vader haalde een pak papier in folioformaat uit het magazijn, dat in het souterrain was. Zij betaalden keurig en namen vriendelijk afscheid. Buren die het gezien hadden, kwamen daarna naar ons toe en eisten een verklaring van mijn vader. “Je heult toch niet met de vijand Middelburg?” Mijn vader antwoordde: “Wat denk je wat er gebeurd zou zijn als ik het geweigerd had? ” Daarin moesten de buren hem gelijk geven.

Een volgende ervaring was minder fijn. Ik moest naar een dokter in Alkmaar. Ik weet niet meer waarom. Achter op de fiets met moeder. Op “antiplofbanden”. Deze waren van een soort hard rubber. Luchtbanden waren niet te krijgen. Kort voor dat je de stad ik kon, was een Duitse wachtpost. De weg was met een slagboom afgesloten, daarnaast een kleine doorgang. Het huis dat daar stond was door de Duitsers bezet, de bewoners waren verjaagd. Mijn moeder moest haar persoonsbewijs laten zien. Was niet goed zeiden zij, ze moest mee het huis in. Ik als vierjarig jongetje moest buiten blijven. Ik was heel bang. Mijn moeder, zij was een mooie vrouw, kwam na een hele tijd weer naar buiten, huilend en totaal overstuurd. Zij heeft nooit willen vertellen wat er gebeurd was. We gingen snel terug naar huis. Een paar dagen later ben ik met mijn vader naar de dokter gegaan.

1944 was een jaar waarin veel gebeurde. Duitsland had veel arbeidskrachten nodig omdat de meeste mannen daar gemobiliseerd waren. Daarom werden jonge mannen uit de bezette landen opgepakt en naar Duitsland gestuurd om daar te werken. Velen in de wapenfabrieken van Krupp, anderen in de landbouw of gewoon bij bakkers of slagers. De Duitsers hielden razzia's om zoveel mogelijk mannen op te pakken. Bij ons waren de kippenstallen inmiddels gesloopt, mijn vader had vruchtbomen geplant en een flink gedeelte met tabakplanten. Rookartikelen waren, zoals zo veel artikelen heel schaars of helemaal niet verkrijgbaar. Mijn vader teelde dus tabak, liet het versnijden en verkocht ook boterhampapier als vloeipapier. Alles wel niet van de beste kwaliteit, maar toch. Tabakplanten waren groot en stonden dicht op elkaar. Een ideale plek voor de mannen om zich tijdens een razzia in te verstoppen. Daar werd ruimschoots gebruik van gemaakt. De Duitsers waren daar echter ook achter gekomen. Op de hoeken van de straten stonden soldaten op wacht. Wij speelden buiten en gingen weleens naar die soldaten toe, het waren veelal ook maar gewone jonge mannen, die liever thuis waren gebleven. Zij maakten een praatje met ons en zagen soms zogenaamd niet dat er jonge mannen achter ons huis verdwenen. Het is ook gebeurd dat zij hun Nederlandse leeftijdsgenoten wel aanspraken en tegen hen zeiden: “schnell weg, gleich kommt der Feldwebel”.

Er gebeurden echter ook heftige dingen. De verzetsbeweging was heel actief bij ons. Op hun acties kwamen ook represailles. Op een dag zat ik weer achter op de fiets bij mijn moeder, zij haalde mij van de kleuterschool, die pas was opgericht. We zagen op een gegeven moment in het dorp een oploop met mensen bij het huis een ouder echtpaar. Het huis was net als ons huis, kort voor de oorlog gebouwd. Duitse soldaten hadden het huis omsingeld en diverse ramen ingegooid. De oude mensen kwamen gearmd naar buiten, met weer een bundeltje kleren onder de arm. Meteen werden enkele brandbommen het huis in gegooid. Toen werd mijn moeder door iemand aan haar arm getrokken, met de woorden: “je moet naar huis gaan, ze staan bij jullie ook! “Wij snel naar huis. Daar aangekomen, stond mijn vader, met mijn oudste broer, buiten tussen twee soldaten in. Het raam van de keuken was al kapotgeslagen. Mijn moeder gilte het uit. Nee! Nee! Hoe en waarom weten we niet. Er werd nog een raam ingegooid. Toen klonk het bevel: “Abmarsch”. De Duitsers vertrokken, ons huis bleef net gespaard.

Hoewel er bij ons niet die voedselschaarste was als in de grote steden, was het toch vaak moeilijk. Ik herinner mij dat er toch vaak geen melk of kaas te krijgen was. Ook zeep en wasmiddelen waren heel schaars. Kort na de oorlog kwam mijn vader heel triomfantelijk thuis, hij had ergens echte Sunlightzeep weten te krijgen. Harde brokken, het rook ook echt niet lekker. Het was voor toen een luxe.

Inmiddels waren de geallieerden heel actief om ons land te bevrijden. Duitsland werd zwaar gebombardeerd. Vaak vlogen er 's nachts talloze bommenwerpers bij ons over. Daar gaan de Tommies weer zei mijn vader dan. Alle ramen hadden we verduisterd met kartonnen platen. Er werd echter ook dichterbij gebombardeerd. Hemelsbreed, 4 km van ons was het vliegveld Bergen, dat door de Luftwaffe werd gebruikt. Het werd zwaar beschoten door de geallieerden. Wij zagen door de kieren bij het raam de lichtflitsen. Maar ook heel dichtbij werd met zwaar geschut geschoten. Wij woonden aan de spoorlijn Den Helder – Alkmaar – Amsterdam. De aanvoerroute van munitie en materieel van de Duitsers vanuit de marinehaven Den Helder. In Het najaar van 1944 werden de treinen vanuit de lucht beschoten. Één trein ontspoorde daardoor vlak achter ons huis. Een platte wagon was losgeslagen en het talud afgerold, bijna in onze boomgaard. Deze heeft er nog tot enkele jaren na de oorlog gelegen.

1945 De laatste stuiptrekkingen van de Duitsers. In januari vonden nog enkele razzia's plaats. In Sint-Pancras werden op zondag 15 april 1945, een kleine drie weken voor de bevrijding, twintig mannen gefusilleerd. Die zondag, vroeg in de morgen, was een uit Den Helder vertrokken trein bij het passeren van een bruggetje, tussen Sint-Pancras en Alkmaar, op een lading springstof gereden, die daar door verzetsstrijders was geplaatst. De 'Sicherheidsdienst' reageerde furieus en liet dezelfde dag nog de mannen doodschieten.

De geallieerden trokken vanuit het zuiden steeds verder het land in. Zij bereikten echter Sint Pancras niet. Op 5 mei zagen wij bij het opstaan, bij de overburen de Nederlandse vlag wapperen, de burens zwaaiden enthousiast naar ons. We gingen naar buiten. Heb je het niet gehoord Middelburg zei de buurman. Het is vrede! Wij wisten wel, althans mijn ouders, dat er onderhandelingen gaande waren, maar zo snel hadden zij geen capitulatie verwacht. De dagen er na waren wat onwezenlijk. Canadezen of andere bevrijders waren er bij ons niet. Wel duurde het een aantal dagen voordat de Duitsers wegtrokken. Duitse legerleiding was er niet, wel een aantal soldaten en lagere officieren. Zij moeten zich heel vreemd hebben gevoeld tussen de blije en juichende Nederlanders. Zij zijn op een gegeven moment 's nachts met stille trom vertrokken.

Mijn vader was als lid van het bevrijdingscomité heel nauw bij de totstandkoming van het monument betrokken. Ik was zelf aanwezig bij de onthulling op 15 april 1946, een jaar nadat daar 20 mannen waren geëxecuteerd.

Monument voor de gevallen in Sint Pancras

Toen moesten er bevrijdingsfeesten worden georganiseerd. Er werd een comité opgericht, waar mijn vader lid van werd. Aansluitend aan Koninginnedag op 31 augustus (Koningin Wilhelmina), vonden in de eerste week van september de bevrijdingsfeesten plaats, met kermis, een grote optocht met versierde wagens, allerlei spelen voor groot en klein, zoals zaklopen,

koekhappen, katknuppelen, ringsteken, meiden sjouwen enz. Het fanfarekorps Irene speelde de sterren van de hemel in die dagen. Er werd gedanst en geflirt.

Ter gelegenheid van de bevrijdingsfeesten kregen wij als schoolkinderen een klein boekje ter herinnering uitgereikt. Tot op de dag van vandaag heb ik dit boekje gekoesterd. Boven en onderstaand enkele pagina's uit het boekje.

Het waren prachtige dagen na vijf jaar onderdrukking. Het begin van nu al 75 jaar in vrijheid leven.

Bob Middelburg

Een Rotterdams jochie.....

Hoewel nog in moeders buik, zeg ik meestal dat ik de hele oorlog heb meegemaakt. Het zij onbewust, maar meestal toch wel bewust want er werd veel over gepraat en dat voel je.

Het begint al met het bombardement van Rotterdam en de daaropvolgende branden.

M'n opa werd het al snel teveel daar en weet een huis te kopen in het dan nog rustige Oosterbeek. Gelegen aan het "Stenen Kruis"; de uiterste rand van het dorp en mooi uitzicht op Arnhem en station O-laag. Een ideale plek om te logeren, wat ik samen met moeder vaak deed. Opa pachtte ook wat land ertegenover om zelf aardappels te verbouwen en bonen. Vooral dat laatste was leuk werk om te helpen: hij liet telkens 3 bonen in een kuiltje vallen en ik kon die met kleine vingertjes goed weer achter zijn rug oprapen!!

Bombardement op Rotterdam, 14 mei 1940

Dan sept. 1944: mooi weer en plotseling enorm veel herrie en laagvliegend toestellen over het huis.² Snel het platte dak op: de luchtlandingen beginnen. Een uurtje later snel omdraaien en naar beneden want er komen soldaten langs de beneden dorpsweg gelopen – richting Arnhem. Al snel meer en meer. Helaas, de volgende morgen gaan er veel weer de andere richting op.

Een volgend tafereel is de uittocht. Er komen Duitsers langs die sommeren subiet te vertrekken: het is frontlijn geworden. Dat wil voor mij zeggen: als 4-jarig jochie lopen met de hele familie. Eerst langs de oostkant van Deelen en dan richting Apeldoorn. Bij de Woeste Hoeve is een uitdeelpost van warm eten – stampot. Maar zoveel mensen.... En hou je handen maar op, want pannen of borden zijn er niet. Dan maar een groot stuk karton. Daarna verder naar Apeldoorn, waar we door de gemeente ergens ingekwartierd worden, maar gelukkig een slaapplek.

² <https://liberationroute.nl/the-netherlands/stories/o/operation-market-garden>

Alles op alles wordt gezet om terug te komen in Rotterdam, maar dat duurt toch nog ruim een ½ jaar. Op een open vrachtwagen, via via, langs Utrecht komen we uiteindelijk in Overschie waar moeders familie woont. En dan naar huis is het nog maar 4 km lopen.

Eenmaal thuis is het nog steeds oorlogstijd; dus de benedenburen komen kijken wie er loopt. Zij denken dat Duitsers de woning kraken. Toch fijn dat je weer bij de eigen spulletjes kunt zonder te hoeven bedelen.

Van echte bevrijdingsvreugde is er bij mij niets blijven hangen. Geen wonder, want na de hongerwinter was er niets in Rotterdam. En voor de droppingen van Zweeds wittebrood moest je erg gehaaid zijn om wat te bemachtigen. (wat moeder gelukkig was)

Geen wonder dus, dat ik nog elk jaar op de eerste zaterdag in september naar Oosterbeek ga om met de Airborne-wandeling mee te doen en dan dus geen Elburgse stadswandeling accepteert.

Raad maar wie dat jochie was.

Operatie Market Garden

Fred Peters

De verwoeste stad (Rotterdam)

De verwoeste stad is volgens Ossip Zadkine ontstaan toen hij in 1946 met de trein het door oorlogsgeweld gehavende Rotterdam binnenreed. Het is in zijn eigen woorden: 'Een kreet van afschuw tegen de onmenselijke wreedheid van deze beuldaad'

Het beeld stelt een ontredderde figuur voor, hoofd en armen zijn ten hemel geheven. Zadkine laat de armen, benen en handen in verschillende richtingen wijzen waardoor het beeld bijzonder dynamisch aandoet. De figuur staat tegen een boomstronk aan geleund; de zes meter hoge kolos heeft zo een extra steuntje om zijn fysieke evenwicht te kunnen bewaren. Opvallend is vooral het gat in het midden van de romp: Rotterdam herkent hierin haar op 14 mei 1940 vernietigde stadshart. Het beeld bundelt belangrijke kenmerken van Zadkine's beeldhouwkunst: de menselijke figuur, een kubistische beeldtaal en de hevige expressie van emotie. Bent u ooit in Rotterdam, dan is het een aanrader eens langs dit imposante beeld te lopen.

De verwoeste stad is hét symbool voor het gebombardeerde stadshart van Rotterdam geworden en tevens een van de bekendste oorlogsmonumenten van West-Europa. Ieder jaar wordt hier de verwoesting van Rotterdam herdacht, evenals dramatische gebeurtenissen elders in de wereld.

Onthulling van het beeld. <https://youtu.be/jJkaUm8uDlc>

Note: In de loop der jaren heeft het beeld van de Rotterdammers een rits van bijnamen gekregen. Naast "De verwoeste stad" kent men het beeld als "Stad zonder Hart", "Zadkini", "Jan Gat", "Jan met de Handjes" en "Jan met de Jatjes".

Het kunstwerk De verwoeste Stad van Ossip Zadkine

Mijn dappere tante Heilt

In 1913 werd Heiltje Schenk op Urk geboren, als oudste in een gezin met vier kinderen. Mijn vader Teunis was de jongste. Heiltje ging als jong meisje werken als dienstmeisje in Den Haag. Toen moeder Anna op 48-jarige leeftijd stierf aan een hersenbloeding nam zij de huishouding op zich. In 1936 trouwde zij met een knappe visserman: Jurie van de Berg. Zij bleven in het huisje van mijn grootvader wonen. In de ene bedstee het jonge stel, in de andere bedstee haar vader met Teunis van 13! Over privacy werd niet gesproken.

In drie jaar tijd kregen zij drie kinderen.

Jurie was knecht op de UK 83 samen met zijn jongere broer Sjoerd. Op 10 maart 1941 voeren ze met schipper Korf bij IJmuiden de haven uit in een konvooi voor de nachtvisserij, onder begeleiding van een patrouilleboot.

Vissen op de Noordzee was tijdens de oorlog levensgevaarlijk. De Duitsers en de Engelsen hadden op verschillende diepten van de voor hen belangrijke vaarroutes mijnen met een draad aan ankers vastgelegd. Door stormweer sloegen veel mijnen los van de ankers en dreven naar de Hollandse kust. Deze drijvende mijnen vormden een groot gevaar voor de visserij.

De UK 83 "De jonge Louwe" voer bij het uitzetten van de netten op een oorlogsmijn en de botter ontplofte. De botter zonk naar de zeebodem en drie jonge Urkers verdronken op tragische wijze. Jurie was 29 en zijn broer 22 jaar. Maandenlang bleef op Urk de onzekerheid tot in augustus 1941 een stoomtrawler een plunjezak met Urker kleren opviste, die toebehoorde aan de schipper.

Heiltje verloor haar grote liefde en bleef zonder inkomen achter met drie kleine kinderen. Zij is nooit hertrouwd. Heiltje was een hartelijke, gastvrije vrouw die veel voor de Urker gemeenschap heeft betekend.

Als kind droomde ik dat oom Jurie opeens voor het hekje van haar huis zou staan. Het is helaas bij een droom gebleven. Oom Jurie zijn naam staat vermeld op het oorlogsmonument bij het Kerkje aan de Zee.

Ik heb diep respect gehad voor deze dappere vrouw en was zeer op haar gesteld. Zij was getuige bij ons huwelijk in 1972.

Anna van Prooijen - Schenk

Nationale Museumweek 2020

Veel musea hebben omdat ze dicht zijn in verband met de coronacrisis leuke opdrachten en ideeën en virtuele tours op hun website staan. Het loont de moeite om eens rond te snuffelen. Ook de Nationale Musea week speelt in op het feit dat musea gesloten zijn. Zij organiseren zelfs een leuke wedstrijd. <https://www.nationalemuseumweek.nl/eigen-kunstwerk/> Wat geweldig dat je, door het delen van je eigen kunstwerk, meebouwt aan het digitale Gouden Pronkstuk op de Dam! Samen met jou en met meer dan 400 musea brengen we een ode aan 75 jaar culturele vrijheid. Juist nu! Omdat kunst, cultuur en erfgoed ons troost, hoop en inspiratie kan bieden.

Uw kunstwerk én u!

Belangrijk om te weten: de foto die u uploadt moet een foto zijn waar het kunstwerk én uzelf opstaan. Dus het mag een vakantiefoto zijn vanuit een museum, een foto van u met het kunstwerk dat u boven de bank hebt hangen of u samen met het beeldje naast uw bed. Vertel ons en de bezoekers van het online Gouden Pronkstuk ook waarom juist dit pronkstuk voor u zo belangrijk is.

Als u dit extra Kloosterkwartier ontvangt zit de week er weer bijna op, maar de foto opdracht kunt u misschien nog net insturen.

Pronkstuk Nationale Museumweek

1Elburgzaal, Museum Elburg

Feest bij de Vischpoort Olieverfschilderij op doek, waar een feest aan de gang is.

Er hangen vlaggen uit, er lopen mensen op straat; op de voorgrond loopt een man met een trompet. Voorstellende gezicht op de Vischpoort te Elburg, vervaardigd door J. Lussenburg, 20e eeuw. Dit schilderij is in het bezit van Museum Elburg en hangt in de Elburgzaal.

De kunstschilder Johannes "Jos" Lussenburg was als schilder een autodidact. Zijn werk heeft vooral de voormalige Zuiderzee als onderwerp. Vanaf 1915 tot aan zijn dood woonde hij in Nunspeet.

Behalve schilder was Lussenburg ook actief in de politiek en als dirigent in de muziek. Hij speelde zelf trom en viool.

Lussenburg werd in 1898 in Enkhuizen geboren als zoon van David Lussenburg en Baukje Kramer. Hij trouwde op 19 juni 1917 met Jantje Langendijk. Het paar verhuisde na hun trouwen naar Meerssen in Limburg. Het echtpaar krijgt drie kinderen: dochter Baukje (1918) en zonen Hans en Loek (1920 respectievelijk 1926).

Het gezin van vader David verhuist in 1918 naar Nunspeet. Tijdens een bezoek aan de ouders ziet Jos dat Nunspeet een geliefde plek is voor kunstschilders om te wonen en te werken. Het nog jonge paar vertrekt daarom al snel naar Nunspeet, afgewisseld met verblijf in Harderwijk.

Als kleinzoon van een Enkhuizer visser heeft Jos een grote liefde voor de romantiek van de visserij. Hij maakt veel vrienden onder de vissers in de plaatsen rond de Zuiderzee. Als kind brengt hij al zijn vrije tijd door in de havens, soms tot middernacht.

Door de aanleg van de Afsluitdijk en de aanleg van de diverse IJsselmeerpolders gaat veel van de visserij verloren. De rauwheid, hardheid en de romantiek van de typische levensstijl gaan hierbij grotendeels verloren. Lussenburg weet de sfeer van destijds goed vast te leggen in zijn schilderijen.

Lussenburg ontwikkelde een eigen stijl van schilderen. Een zeer vaak terugkomend thema was de teloorgang van de Zuiderzee. Op menig schilderij zijn afbeeldingen te zien van vissersschepen op die Zuiderzee, portretten van schilders in de diverse steden rond de Zuiderzee.

Behalve de schilderijen van vissende botters op woeste golven van de Zuiderzee schildert Jos ook portretten, zowel van vissers alsook boerenvrouwen, bedelaars en zelfportretten. Ook diverse stillevens of landschappen komen uit zijn penseel.

In zijn eerste jaren was Jos muzikant en muziekleraar. Hij gaf o.a. les aan muziekscholen en verdiende geld als violist. In 1923 krijgt Jos een infectie aan zijn linker wijsvinger die daarna stijf blijft. Deze handicap maakt een einde aan zijn carrière als violist. Zijn vrouw adviseert hem om schilder te worden, al verliest Jos nimmer zijn liefde voor de muziek: hij is vele jaren directeur en/of dirigent van vele koren in de stadjes rond het IJsselmeer.

Naast zijn bemoeienissen met de muziek en schilderkunst is Jos een begenadigd verteller. Hij organiseert praat- of discussieavonden over vele onderwerpen. Jos schroomt niet om onderwerpen als politiek, het opkomende Nazisme, communisme, helderziendheid en de teloorgang van de Zuiderzee etc.

Samen met Thom Stroink maakt Lussenburg in 1975 het boek *De Stervende Zuiderzee* met tekeningen en schilderijen van Lussenburg en teksten van Stroink. Daarvoor schreven Lussenburg en K. Boonenburg in 1963 *De Stervende Zee*.

Zoals genoemd is Jos autodidact: hij leerde zelf hoe hij moest schilderen en ontwikkelde zelfstandig zijn kenmerkende stijl. Later draagt hij zijn kennis over op een volgende generatie schilders. Geschat wordt dat hij zeker 20 leerlingen gehad. Enkelen wisten daarbij het niveau van amateur te overstijgen.

Voorbeelden zijn George Kauderer, George Plantenga, Henk Pruis, Anton Ton, Kees Trappenberg en Dienne de Vries-Rhode. Ook Jaap Hiddink was een leerling en tevens grote vriend van Lussenburg.

Werken van Lussenburg zijn met enige regelmaat geëxposeerd in regionale expositieruimten, zo ook in Museum Elburg, waarbij zijn werk samen met andere regionale kunstschilders te zien is.

Bronvermelding: Scheen, Benezit

Wikipedia - Lussenburg

Nogmaals vrijheid in Museum Elburg

Het linieschip Vrijheid

Er bevindt zich trouwens nog een werk in het museum dat mooi bij het thema vrijheid past, namelijk een topstuk van het Rijksmuseum uit Amsterdam dat zich als bruikleen in Elburg bevindt, een uitvoerig gedetailleerd scheepsmodel van 'het linieschip Vrijheid van 74 stukken' dat staat te pronken in de Van Kinsbergen afdeling. Het model uit 1782 is van een anonieme maker en is door het Rijksmuseum Amsterdam in ieder geval voor de komende 5 jaar in bruikleen gegeven.

Model

De vroegste vermelding van het model dateert uit 1785, toen het naar de commissarissen van de Admiraliteit te Rotterdam werd gestuurd, die de plaats van de naam op het schip moesten bepalen; in 1818 werd het van Amsterdam naar de modellenverzameling in Den Haag gebracht.

Vrijheid

Het linieschip Vrijheid van 74 stukken, 179 voet lang (1 voet = 28,32cm), werd in 1782 te Amsterdam gebouwd door W.L. van Ghent; het snijwerk werd uitgevoerd door Anthonie Ziesenis. In de jaren 1789 en 1790 voerde Jan Hendrik van Kinsbergen het bevel op de Vrijheid. Eerst in de rang van schout-bij-nacht en later als viceadmiraal.

De aankomst van het schip in Museum Elburg kunt u via de link bekijken.

<https://www.youtube.com/watch?v=hCO6nCRyc4w>

Via de volgende link vertelt Gerrit erover: <https://www.youtube.com/watch?v=ib9sBJP6yHQ>

Ook hier blijkt weer de betrokkenheid en inzet van Gerrit toen hij nog in ons midden was.

Het betreft een uitvoerig gedetailleerd constructiemodel van de romp in twee op elkaar gestapelde helften, met los rondhout. **Vier en zeventig** geschutpoorten verdeeld over drie dekken; vijf dekken in totaal, van volledige beschieting en vele uitrustingsstukken voorzien, sommige onderdelen genummerd. Op het uitgewerkt galjoen een gekroonde leeuw als schegbeeld, vier gemakken, een zeepaard en vis tussen de

slooiknieën. Gewrongen spiegel en holle wulf met twee poorten, hek en zijgalerij van twee verdiepingen, geheel versierd met snijwerk van allegorische figuren, lofwerk en wapentrofeeën. Recht roer voorzien van

'T AAN-BOORD ZEILEN VAN 'S LANDS SCHEPEN DE PALLAS EN DE VRYHEID. Den 17: DEC: 1788.

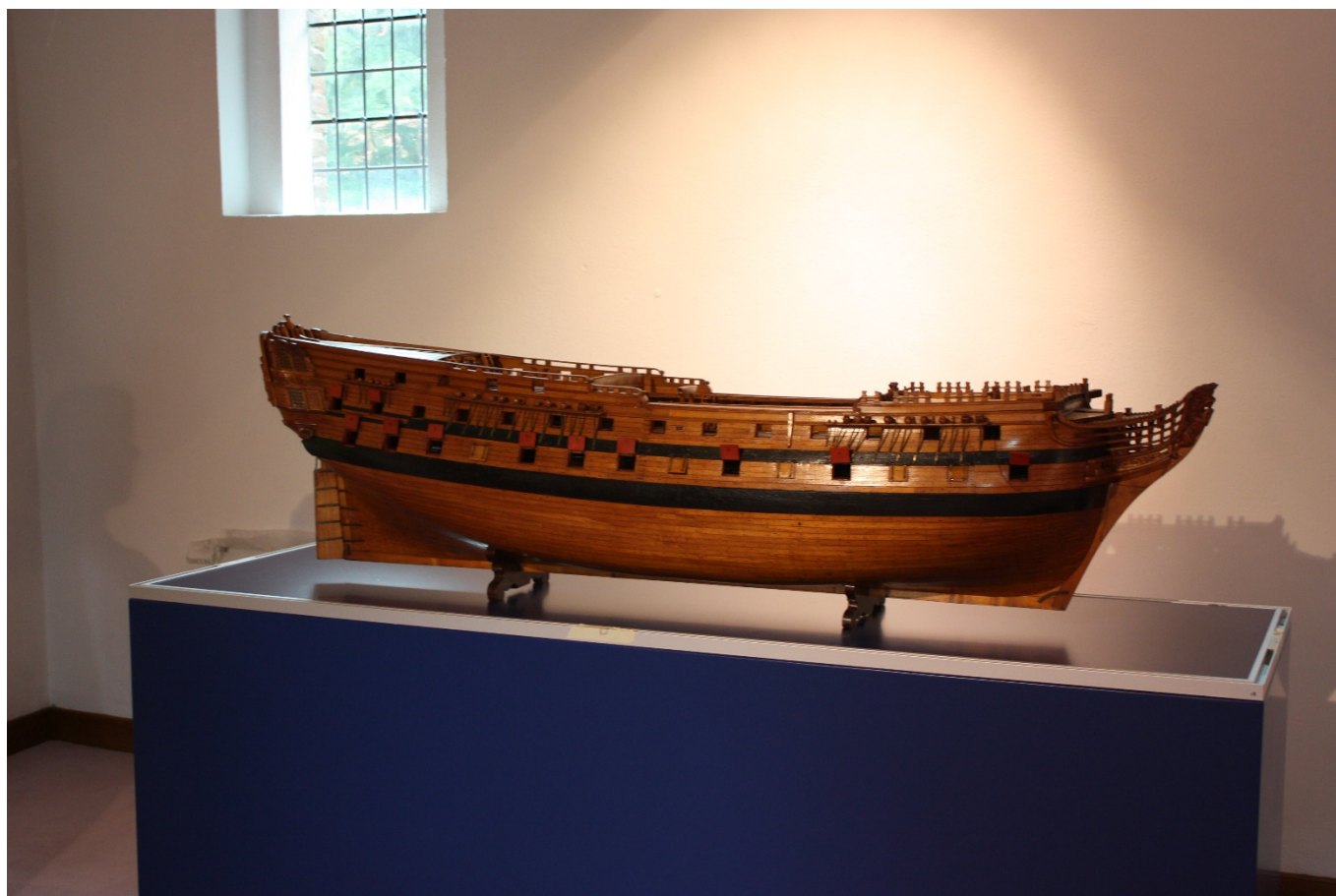
zogklampen, met vierkante roerkoning en gaten voor twee roerpennen; stuurwiel op het halfdek voor de bezaansmast. De zeeg loopt op naar beide uiteinden, twee barkhouten en twee reehouten. Rond onderwaterschip. Alle rusten met jufferblokken zijn aangebracht. Het model is ongelooflijk gedetailleerd. De vroegste vermelding van het model dateert uit 1785, toen het naar de commissarissen van de Admiraliteit te Rotterdam werd gestuurd, die de plaats van de naam op het schip moesten bepalen; in 1818 werd het van Amsterdam naar de modellenverzameling in Den Haag gebracht. Op oude foto's kan men zien dat het model oorspronkelijk geplaatst was op een grondplank en was voorzien van al zijn geschut. Het lineschip Vrijheid van 74 stukken, lang 179 voet, werd in 1782 te Amsterdam gebouwd door W.L. van Ghent; het snijwerk werd uitgevoerd door Anthonie Ziesenis. In de jaren 1789 en 1790 voerde Jan Hendrik van Kinsbergen het bevel op de Vrijheid. Eerst in de rang van schout bij nacht en later als vice admiraal. Het model bestaat uit vier en zeventig geschutpoorten verdeeld over drie dekken; vijf dekken in totaal, van volledige beschieting en vele uitrustingsstukken voorzien, sommige onderdelen genummerd. Op het uitgewerkt galjoen een gekroonde leeuw als schegbeeld, vier gemakken, een zeepaard en vis tussen de slooiknieën. Gewrongen spiegel en holle wulf met twee poorten, hek en zijgalerij van twee verdiepingen, geheel versierd met snijwerk van allegorische figuren, lofwerk en wapentrofeeën. Recht roer voorzien van zogklampen, met vierkante roerkoning en gaten voor twee

De Spiegel

roerpennen; stuurwiel op het halfdek voor de bezaansmast. De zeeg loopt op naar beide uiteinden, twee barkhouten en twee reehouten. Rond onderwaterschip. Alle rusten met jufferblokken zijn aangebracht. Het model is echt ongelooflijk gedetailleerd. Het was het Nederlandse vlaggenschip tijdens de Slag bij Kamperduin (11 oktober 1797) onder commando van J.W. de Winter en werd na zware averij en verliezen door de Engelsen genomen.

Museum Elburg heeft een deel van het museum gewijd aan Van Kinsbergen. Hier kunt u het model bewonderen. Met deze informatie kijkt u er vast anders naar.

Thuisactiviteiten

Op de website van Museum Elburg staat weer een nieuwe opdracht. In het vorige extra Kloosterkwartier kon u al iets lezen over de digitale “corona activiteiten” van het museum. Kijk dus regelmatig op de website. <https://www.museumelburg.nl/2020/04/07/palmpasen-stok-thuisactiviteit-1/>

We nodigen u, je uit om mee te doen met leuke #thuisactiviteiten die u/je zelf kunt uitvoeren. Deze activiteiten hebben meestal een link met het oude klooster waarin Museum Elburg is gevestigd of het erfgoed en de stad #Elburg. Elke week krijg(t)u, je van ons een nieuwe creatieve missie, om u/je met verf, papier, textiel, camera en/of andere materialen uit te leven.

Deel je creatie op Instagram of Facebook en tag ons er in (@museumelburg) en gebruik de hashtags #thuisactiviteit & #museumelburg. Of zet je, u foto in de comments onderaan de berichten die we over de thuisactiviteit delen. Zo vinden we je gemakkelijk terug. Niet op social media? Geen nood, je/u kunt je/uw creatie ook mailen naar info@museumelburg.nl

Verder

Er komt mogelijk verlenging van de expositie “Geweven natuur” van Marianne Benkö. Dat zou heel mooi zijn, aangezien nog niemand van deze prachtige expositie heeft kunnen genieten door de sluiting van het museum. De kunstenaars die, in het kader van Vestingval, zouden exposeren in onze Kloostertuin, hebben in overleg gekozen om hun werk in 2021 te exposeren.

Expositie "Geweven natuur", Marianne Benkő

Terwijl Museum Elburg dicht is, wordt er hard gewerkt in het museum. Daar hoort uiteraard ook de VVV bij. Dirma is onder andere druk met aanpassingen aan de Escaperoute en de organisatie eromheen en ze begeleidt de stagiaire Tamara. Barbara heeft zich vooral beziggehouden met de nieuwe magazine Ervaar Elburg en alles wat er nodig is voor de nieuwe site. Anne-Marie heeft zich uiteraard gestort op beleidszaken, maar bijvoorbeeld ook op productontwikkeling. Zo is er nu een Hanzestadwandeling, een Hanzekwartet, een set speelkaarten van de stad Elburg, een Hanzeparaplu, een Hanzeverpakking voor Elburgse keitjesstoep, een knoop je-eigen-keesjesknoop en een set kloosterkruiden zaadzakjes met de illustratie van in onze eigen kloostertuin werkende Susteren. Kortom het wordt steeds leuker voor toeristen om een herinnering aan Elburg aan te schaffen, maar het is natuurlijk ook leuk om zelf iets te kopen om mee te nemen als je op reis gaat of een ander wilt verrassen met iets uit Elburg. De hoop is nog steeds dat we in juni weer open mogen.

Uit het Streekarchivariaat

Inleiding

In de vorige extra editie van het Kloosterkwartier hebben we een aantal affiches laten zien die wij, Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe, in onze expositie hebben opgenomen. We hebben ervoor gekozen om zo veel mogelijk een chronologische volgorde aan te houden, vandaar dat de affiches in de vorige editie specifiek betrekking hadden op de oorlogsperiode. In deze editie, met het oog op de naderende Bevrijdingsdag, willen we u een aantal affiches laten zien over de bevrijding en de periode daarna. Wat opvalt aan deze affiches is dat ze vaak oproepen zijn om te doneren of lid te worden, van

bijvoorbeeld het Rode Kruis. Met de bevrijding waren niet ineens alle problemen opgelost, er was in de jaren ervoor veel schade geleden. Zo waren er in Putten vele gezinnen die moesten overleven zonder man en vader. In deze periode was de man meestal de kostwinnaar en er was dus veel financiële steun nodig voor veel gezinnen waarvan de kostwinnaar was gedood. Hiernaast werd er via affiches een poging gedaan om Nederlanders te werven voor het leger. Nederland zelf was wel bevrijd van de bezetter, haar kolonie was echter nog steeds grotendeels bezet door Japan. Het keizerrijk was een bondgenoot van de Duitsers en had in 1942 Nederlands-Indië bezet. Via dit soort affiches werden vrijwilligers opgeroepen om soldaat te worden. Allereerst gebeurde dit in het al eerder bevrijdde zuiden van Nederland met als doel inzet van vrijwilligers voor de bevrijding van Nederland zelf.

Vanaf de bevrijding van Nederland werden vrijwilligers geworven om te vechten tegen Japan in Nederlands-Indië. Dit zou het merendeel van de oorlogsvrijwilligers betreffen. Uiteindelijk zouden er circa 25.000 vrijwilligers naar Indië gaan, waarvan de meesten in de loop van 1948 gedemobiliseerd werden. Niet alle vrijwilligers werden gerepatriëerd, sommigen kozen voor verlenging van hun dienstverband en anderen emigreerden naar Australië of Nieuw-Zeeland. In onze volledige expositie zal één van deze wervingsaffiches te zien zijn.

Voor deze editie van het Kloosterkwartier hebben we gekozen om een affiche te laten zien van onze eigen regio. Net zoals de Duitsers officiële bekendmakingen gebruikten tijdens de oorlog, werd dit door de Nederlandse overheid na de oorlog ook nog gedaan. De Commissie van Advies voor de Zuivering van Politie-Personeel deed dit bijvoorbeeld in de gemeente Doornspijk. Via een officiële bekendmaking lieten zij weten dat burgers van de gemeente gegevens naar voren konden brengen die bepalend zouden zijn in de uitspraak die de commissie over het handelen van politieagenten tijdens de oorlog zou doen. Men had dus gelegenheid te helpen om collaborateurs binnen de politiedienst uit hun ambt te zetten.

Vanaf 5 mei zullen wij wederom via onze website www.streekarchivariaat.nl en onze Facebook-pagina om de dag een affiche exposeren. Heeft u interesse om onze online expositie te volgen, neem dan eens een kijkje op onze website of onze Facebook-pagina.

Affiches en Historische achtergrond

Hieronder ziet u een deel van de selectie van affiches met informatieteksten die wij gebruiken in onze expositie. Het geheel is op chronologische volgorde, zoals wij hem ook weergeven op onze website en onze 'sociale media'.

Affiche nr. 1: Affiche van het Nederlandsche Roode Kruis met een oproep tot aanmelding, 1945

Na de bevrijding houdt het Informatiebureau van het Nederlandsche Roode Kruis zich bezig met onderzoek naar vermiste personen tijdens de oorlog. In korte tijd neemt het aantal leden van het Rode Kruis gestaag toe. Veel mensen waren op zoek naar hun vermiste geliefden en het werk van het Rode Kruis kon op veel steun rekenen.

Tegelijkertijd was er veel kritiek: veel mensen vonden dat de organisatie te weinig had gedaan voor diegenen die vast hadden gezeten in concentratiekampen. Gevangenen uit andere landen konden bijvoorbeeld rekenen op voedselpakketten, terwijl dit vanuit Nederland slechts mondjesmaat gebeurde. Het Rode Kruis zou te weinig initiatief hebben getoond en was te formalistisch bezig geweest.

Al vrij snel na de oorlog werd er een officieel onderzoek ingesteld naar de rol van het Rode Kruis en de uitkomst van dit onderzoek onderschreef deze opvatting. Het rapport van de commissie Vorrink werd gepubliceerd op 1 december 1947 en de conclusie was dat het in de oorlog bij het bestuur van het

Nederlandse Rode Kruis “had ontbroken aan fantasie, initiatief en moed, en als zeer formalistisch moet worden omschreven”.

Het was voor veel nabestaanden dan ook een dubbel gevoel: aan de ene kant was men afhankelijk van het Rode Kruis aangaande inlichtingen over hun vermiste familieleden en was men denkbaar voor het werk dat het Rode Kruis op dit vlak verrichtte. Aan de andere kant verweet men het Rode Kruis een lakse houding. Frits Barend, van Joodse komaf, heeft bijvoorbeeld eens verteld dat hij van zijn ouders geen geld mocht geven aan collectanten van het Rode Kruis.

Voor diegenen die meer willen weten over dit onderwerp is het boek ‘Kwesties van leven en dood. Het Nederlandse Rode Kruis in de Tweede Wereldoorlog’ van Regina Grüte een aanrader.

Collectie J.L. De Boer, inventarisnummer 93

Affiche nr. 2.: Affiche van de Stichting ”Putten's Jeugd ” te Amsterdam betreffende een oproep om een financiële bijdrage, 1945

In 1945 werd de Stichting ”Putten's Jeugd” opgericht. Deze Stichting gaf financiële bijstand aan de families van de Puttense mannen die tijdens de Puttense razzia werden weggevoerd en nooit meer terugkwamen. De razzia van Putten had in heel Nederland een diepe indruk achtergelaten; en dit was ook zeer zeker het geval in de nabijgelegen gemeenten op de Veluwe. Vanuit heel Nederland en daarbuiten werden gelden en middelen gedoneerd. In 1964 werd deze Stichting opgeheven. Het restant van het geld is toen overgedragen aan de gemeente Putten, waarna het werd verdeeld over bibliotheken en scholen in Putten.

Collectie J.L. De Boer, inventarisnummer 162

**Affiche nr. 3: Inventarisnummer 158,
Affiche van de Commissie van Advies
voor de Zuivering van Politiepersoneel
met de mededeling dat de commissie op
19 juli zitting zal houden in het
gemeentehuis van Doornspijk, 1945**

Na de bevrijding was het van belang om zo snel mogelijk weer een werkend politieapparaat in Nederland te realiseren. De politiemensen moesten immers het vertrouwen van de Nederlandse burgers waard zijn. Zo wilde men voorkomen dat mensen het recht in eigen handen zouden nemen. Er moest dus 'gezuiverd' worden van diegenen die zich schuldig hadden gemaakt aan landverraad. Om dit te onderzoeken werden er onder nationale regie allerlei lokale commissies opgezet voor de afzonderlijke districten.

Gijsbert Jan Numan was voorzitter van de commissie waaronder ook Doornspijk, Elburg, Oostendorp, Oldebroek, Wezep en Hattemerbroek vielen. Vaak werden de zuiveringscommissies voorgezeten door oud-verzetsleden en dat gold ook voor Numan. Tijdens de oorlog was hij actief geweest in het verzet. Nadat hij door de SD was opgepakt werd hij ter dood veroordeeld. Een dag voor zijn vonnisvoltrekking wist hij te ontsnappen.

In 1945 werd Numan waarnemend burgemeester van Putten, een gemeente die door de Razzia buitengewoon zwaar getroffen was tijdens de bezettingsperiode. Numan nam zijn taak dan ook uiterst serieus.

Tussen 1946 en 1950 werden 60.000 Nederlanders onderzocht en daarna werden zo'n 20.000 sancties opgelegd (in de meeste gevallen ging het hierbij om ontslag).

**Affiche nr. 4: Affiche van het Nationaal Comité "Bloemen-Tolk van onze dankbaarheid"
betreffende een nationale collecte van 27 augustus- 1 september, 1945**

Vanaf 27 augustus tot 1 september 1945 organiseerde het Nationaal Comité een collecte. Van de opbrengst werden bloembollen en planten gekocht die werden geschonken aan zwaar getroffen geallieerde steden. Een voorbeeld hiervan is het Engelse Coventry dat in 1940 gebombardeerd werd door de Duitse Luftwaffe. In 1947 ontvingen zij vanuit Nederland bloembollen en planten als symbolische

Collectie J.L. De Boer, inventarisnummer 158

ondersteuning bij de wederopbouw en dankbetuiging. Dit geschenk werd zeer gewaardeerd door de gemeenschap van Coventy. Volgens de burgemeester van Coventry ontvingen zij hierdoor 'beauty for ashes'.

Collectie J.L. De Boer, inventarisnummer 159